

instelling zoveel mogelijk personen af te leveren. Academische jaren als 1844/45, toen slechts twee personen – een zoon van een kostschoolhouder en een van een onderwijzer – op de theologenlijst genoteerd konden worden, waarbij de eerstgenoemde al na anderhalf jaar stierf,⁷³ of van 1848/49, waarin bij de reguliere recensie van oktober 1848 slechts negentien ‘echte’ theologanten werden geteld en slechts twee theologische kandidaten werden afgeleverd, vormden bepaald geen reclame voor Groningen. Het zal de hoogleraren daarom getroost hebben dat in 1844/45 naast de twee reguliere studenten nog een Duitser, een pastoriepromovendus en een stadjer zich in lieten schrijven; de laatstgenoemde, zoon van een *medicinae doctor*, deed dit overigens op voorhand; hij liet zich pas het volgende jaar recenseren.⁷⁴ In 1848/49 kon de faculteit bogen op twee nieuwe doctorandi, van wie er één – A.L. Poelman – bovendien nog goud in de wacht sleepte met zijn antwoord op de Groninger theologische prijsvraag van 1848.

Ten derde blijkt dat de drie hoogleraren er voortdurend op uit zijn geweest de aantrekkelijkheid en het belang van hun academie en faculteit te vergroten door het open houden van hun opleiding ook voor buitenlandse (lees: Duitse) studenten,⁷⁵ het stimuleren van (buiten)promovendi, het creëren van fondsen voor beurzen in een tijd dat de overheid zich terugtrok, en daarnaast ook reclame maken door bijvoorbeeld het fraai uitgeven van Poelmans prijsantwoord.⁷⁶ Vooral Hofstede de Groot speelde een grote rol bij de oprichting en instandhouding van de twee Groninger fondsen, die bij Caljé onvermeld blijven: het algemene hooglerarenfonds van 1843 en het in 1849 opgerichte Wessel Ganzevoortfonds, dat speciaal bestemd was voor theologanten. Bij de toekenning van de beurzen treft men geen enkele blijk van bevoorrechten van predikantskinderen. Dat laatste zou trouwens niet makkelijk zijn geweest: in de commissie voor de beurzentoewijzing van het Ganzevoortfonds bijvoorbeeld zaten naast drie predikanten ook twee leden van de Groninger burgerij.⁷⁷ Voor zover na te gaan was in principe kwaliteit het enige criterium dat gold.⁷⁸

Het door Caljé aangenomen doel van de theologenlijsten wordt des te onwaarschijnlijker als men – dit ten vierde – let op de gemengde sociale achtergrond van de drie hoogleraren en die van hun theologische vriendenkring. De kern van het Groninger Godgeleerd Gezelschap ontstond tussen 1835 en 1840. Het merendeel van deze mannen had een niet-theoloog als vader: tegenover 21 van dergelijke vaders staan slechts twaalf predikanten. De 21 kwamen niet slechts uit de elitegroepen; vier à vijf van de zes door Caljé onderscheiden lagen uit de bevolking (203; vgl. 295) waren vertegenwoordigd; alleen kinderen van (ongeschoolde) arbeiders ontbraken. Omdat de meeste leden – 29 van de 33 – in of na

brede cultuur, 1780-1940’, in: P. den Boer (red.), *Beschaving. (...)*, Amsterdam 2001, 213-254, m.n. 216-218.

⁷¹ Vgl. o.a. H. Schilling, ‘Das calvinistische Presbyterium in der Stadt Groningen während der frühen Neuzeit und im ersten Viertel des 19. Jahrhunderts. Verfassung und Sozialprofil’, in: H. Schilling, H.A. Diederiks (Hg.), *Bürgerlichen Eliten in den Niederlanden und in Nordwestdeutschland (...)*, Köln 1985, 195-255.

⁷² E. van der Pers (1811-1891; imm. 29 dec. 1829), ongehuwd, flankeur 1830, prop. 1 aug. 1838, pred. Wagenborgen 8 sept. 1844-1872 em. Zijn predikantschap was geen succes. Zowel grootvader als vader Van der Pers waren blauwverver; ook zijn moeder oefende na het sterven van haar man in 1819 als ‘stoffverversche’ dit door P. Kooij laag ingeschaalde beroep uit; zijn broer G. van der Pers evenzo; vgl. *Gron. universiteit*, 203.

⁷³ J.J.M. Glaser (1826-1846; imm. 11 febr. 1845) en H.A. Kremer (1817-1856; imm. 12 mei 1845), later predikant te Hemelum. Caljé acht het getal twee op grond van statistische overwegingen onaannemelijk; hij berekent de instroom op ‘zo’n tien’; *Gron. universiteit*, 280v. Geen dezer berekende extra studenten heeft zich echter ooit voor het kandidaats gemeld. De door Caljé in de GSA aangetroffen reeks (1843: 20 propedeuten,